

TreProX: Innovations in Training and Exchange of Standards for Wood Processing

GÆÐAFJALIR 3 LÝSING Á FLOKKUN

ÓLAFUR EGGERTSSON

TREPROX -BÓKIN GÆÐAFJALIR VIÐSKIPTAFLOKKUN Á TIMBRI ÚR BARRTRJÁM

Gæðafjalir

Viðskiptaflokkun
á timbri úr barrtrjám

3. Lýsing á flokkun

Þetta verkefni er unnið með styrk frá
Erasmus+, samstarfsáætlun ESB
Erasmus+

Trétækniráðgjöf slf.

**SWEDISH
WOOD**

Lýsing á flokkun

Gæðaflokkar

Eiginleikar og einkenni á söguðu timbri ráða því hvernig það raðast í gæðaflokka.

Flokkar						
OS				V (Fimmti)	VI (Úrkast)	VII
OS I	OS II	OS III	OS IV	V	VI	VII

Aðalflokkarnir eru OS, V, VI og VII.

Ráðlagðir efnisflokkar fyrir mismunandi notkun

Vöruflokkar úr timbri	Flokkar	Trjátegund
Heflað timbur	V – VI	Greni, fura og lerki
Burðarvirki	III – V	Greni, fura og lerki
Undirklæðning	V – VI	Greni og fura
Mótatimbur	VII eða betri	Greni og fura
Umbúðatimbur	VI – VII	Greni og fura
Utanhússklæðning, klæðning og vindskeiðar	V eða betri	Greni og lerki
Innanhússklæðningar	IV eða betri	Greni, fura og lerki
Heflað efni til innanhússnotkunar fyrir smíði	IV eða betri	Greni, fura og lerki
Gólfborð	V eða betri	Greni, fura og lerki
Girðingarefni	V eða betri	Greni og jafnvel gagnvarin fura
Listar	I – II	Greni, fura og lerki

Um viðskiptaflokkun

Flokkunarhefð:

Viðskiptaflokkun á timbri er byggð á því að timbrið sem er flokkað er sagað úr bolum samkvæmt sögunaraðferðum eins og lýst er á fyrri glærum.

Flokkunartafla 1

Heiti og einkenni kvista

Hér er lýst ólíkum gerðum af kvistum. Gerð kvista ræðst af því hvernig kvistir breytast þegar tréð vex.

- Lifandi kvistur
- Dauður kvistur/fastur og þurr
- Barkarkvistur
- Fúinn kvistur
- Laus kvistur

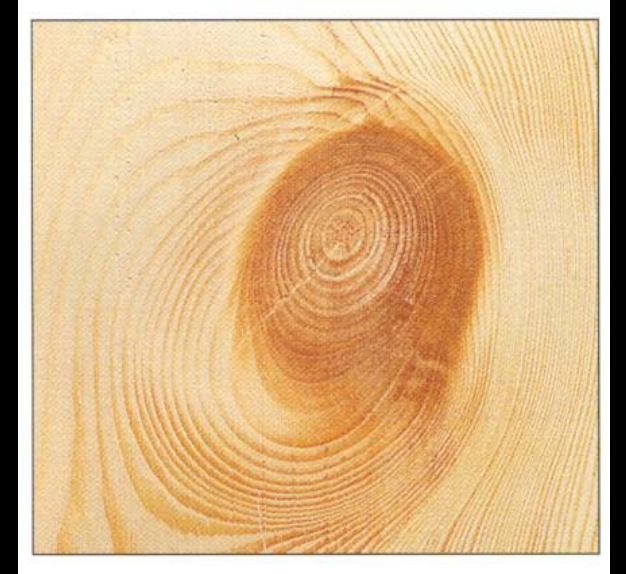
Kvistlögun

Kvistar vaxa út frá mergnum með auknu þvermáli. Hvernig efnið er sagað ræður því hversu ólík kvistlögunin verður. Þessi ólíku kvistform krefjast þess að kröfur og mælingar séu mismunandi.

Heiti og einkenni kvista

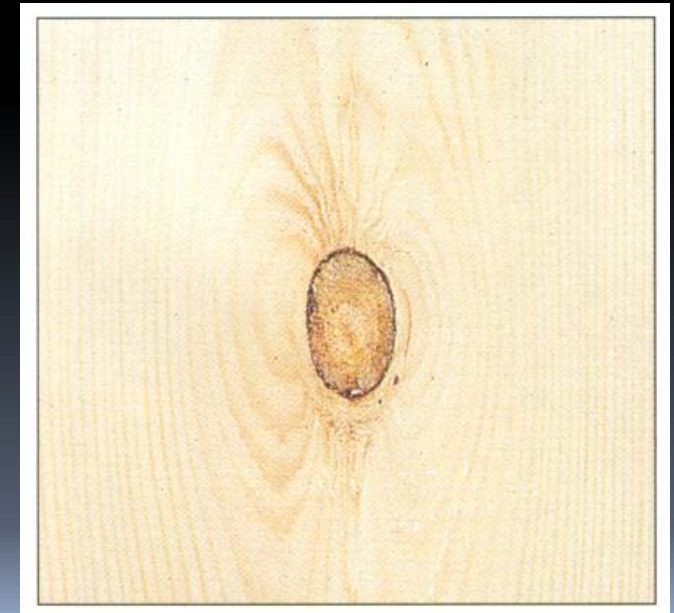
Lifandi kvistur:

Kvistur sem er fastvaxinn viðnum minnst 75% af ummáli og laus við fúa.

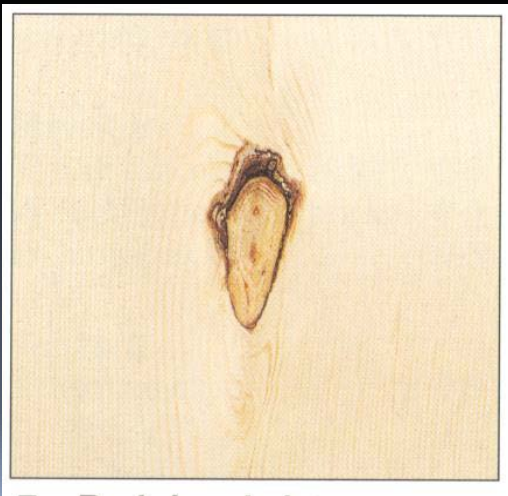
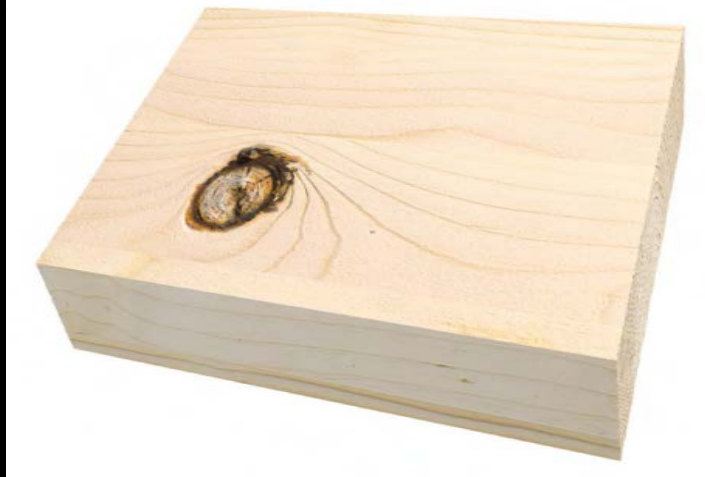
Dauður kvistur/fastur og þurr:

Kvistur sem er fastvaxinn viðnum minna en 75% af ummáli og er laus við fúa. Líkist lifandi kvisti.

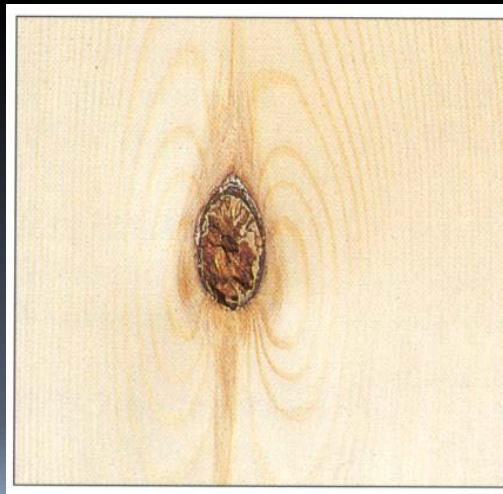
Barkarkvistur

Kvistur þar sem minna en 25% af ummáli kvistsins er umvafið berki

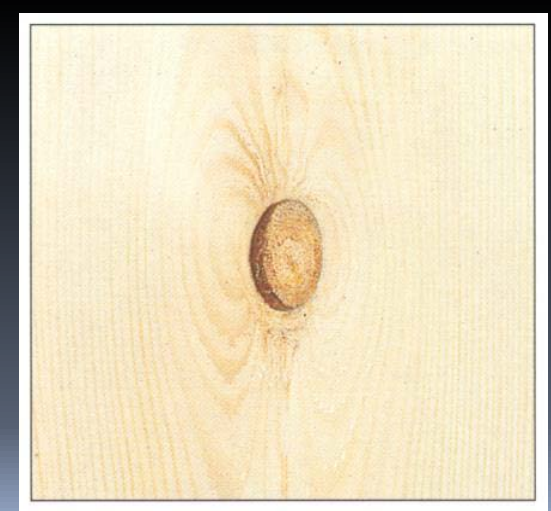
Fúinn kvistur

Kvistur með fúa.

Laus kvistur

Þurr kvistur, sem er ekki fastur í viðnum.

Kvistlögun

Kvistar vaxa út frá mergnum með auknu þvermáli.
Hvernig efnið er sagað ræður því hversu ólík kvistlögunin verður. Þessi ólíku kvistform krefjast þess að kröfur og mælingar séu mismunandi.

Mælireglur

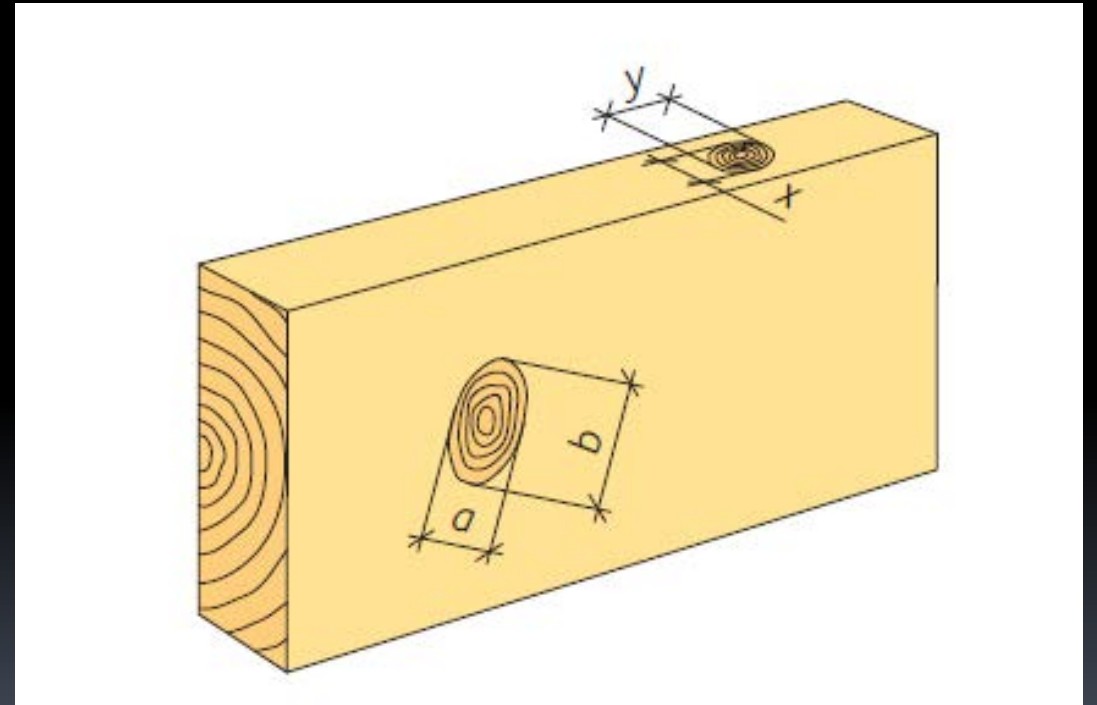
Kvistar eru mældir eftir formi og staðsetningu í efninu.
Eftirfarandi tákn eru notuð:

a = minnsta þvermál í mm.

b = mesta þvermál í mm.

x = mál hornrétt í efnisstefnu í mm.

y = mál í lengdarstefnu efnisins í mm.

Flokkunartafla 2

Önnur einkenni

Nokkur lífræn einkenni trjáa sem hafa mikil áhrif á viðargæði:

- Barkarvasi
- Yfirvöxtur
- Trjákvöðuvasi
- Trjákvöðuviður
- Viðbragðsviður (Þrýstiviður)
- Sveipvöxtur
- Trefjaskekkja
- Toppbrot
- Mergur

Trjákvöða (harpix)

Hlutverk trjákvöðu (harpix) er að verja tréð fyrir skaða af völdum til dæmis örvera eða annarra skemmda sem geta valdið útpornun. Trjákvöða er undir þrýstingi í viðaræðum trésins og lekur út ef viðurinn verður fyrir skemmdum.

Barkarvasi

Börkur sem er alveg eða að hluta til innvaxinn í viðinn.

Yfirvöxtur

Skemmd í trénu þegar það er í vexti og hefur lokast af inni í stofninum.

Trjákvöðuvasi

Linsulöguð hola í viðnum full af trjákvöðu. Trjákvöðan getur einnig verið horfin. Lögun holunnar ræðst af því hvernig hún er söguð. Hún getur verið breið og grunn, ílöng og/eða hringlaga.

Trjákvöðuviður

Viður sem er mettaður af trjákvöðu. Oftast dekkri en venjulegur umliggjandi viður. Trjákvöðuviður myndast út frá trjákvöðurásunum

Viðbragðsviður (Þrýstiviður)

Viður með sérstök óeðlileg, lífræn einkenni sem helst koma fram í kræklóttum eða bognum trjám og greinum. Helsta einkennið er að við rakabreytingu eiga sér stað miklar hreyfingar í viðarstefnuna.

Trefjaskekkja

Trefjaskekkja er stefnan á viðartrefjum sem fylgir ekki lengdarstefnu viðarins. Þetta á ekki við um trefjaskekkju við kvisti eða aðra viðargalla

Sveipvöxtur

Viðartrefjar sem vaxa á óreglulegan hátt í viðnum.

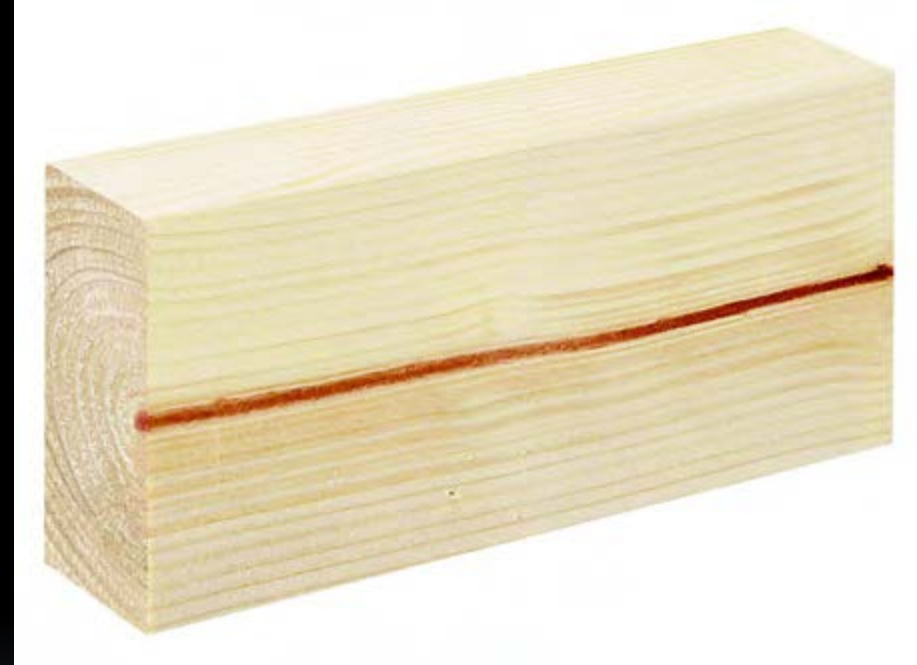
Toppbrot

Breyting á trefjastefnu þegar toppurinn hefur brotnað og hliðarvöxtur hefur tekið við hlutverki topps og skemmdin lokast af inni í viðnum. Kemur oftast fram sem fúí eða sveipir.

Mergur

Fyrsti áhringurinn, mjúkur viður, dökkur á lit

Ásókn sveppa, skordýra og örvera á viðargæði

Gildir um ásókn sveppa, örvera og skordýra.

- Fúi, fastur
- Fúi, mjúkur
- Grágeit djúp
- Grámi á yfirborði og/eða mygla
- Skordýraskemmd

Fúi

Niðurbrot viðar af völdum sveppa eða annarra örvera kemur fram í honum sem mýking sem fylgir minnkun á styrk og rúmpýngd. Einnig veldur þetta ferli oft breytingu á lit og uppbyggingu.

Grágeit

Mislitun vegna sveppa í viðnum frá ljósbláum yfir í svart, venjulega í rysjuvið.

Fúi, fastur

Fúi á byrjunarstigi sem einkennist af mislituðum rákum og blettum (oft við kvisti) í viðnum. Styrkur efnisins og burður er að mestu leyti óbreyttur.

Fúi, mjúkur

Fúasveppur hefur skotið rótum í viðinn og þéttleikinn hefur breyst. Við þrýsting gefur viðurinn eftir.

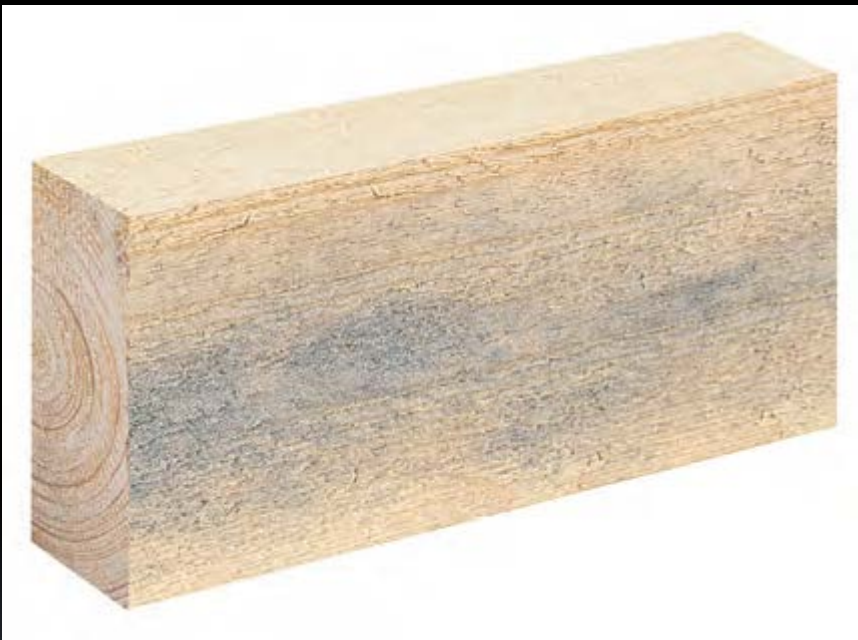
Grágeit djúp

Grágeit sem ekki er hægt að fjarlægja með heflun, dýpri en 2 mm og finnst yfirleitt í bolnum áður en hann er sagaður (stofngrágeit).

Grámi á yfirborði og/eða mygla

Grágeit og/eða mygla sem hægt er að fjarlægja með heflun. Dýpt minni en 2 mm.

Skordýraskemmd

Holur og göt í viðnum af völdum skordýra eða skordýralirfa.

Flokkunartafla 3

Framleiðslutengd einkenni

- Vankantur

Hluti af úthlið stofnsins með eða án barkar getur verið bæði á kanti og breiðhlið á söguðu efni.

Sprungur

Trefjar viðarins eru aðskildar eftir árhringjum:

- Þurrksprungur:
  - Ekki gegnumgangandi
  - Gegnumgangandi
- Endasprungur
- Hringsprungur

Formbreyting

Formbreyting vegna rakabreytinga eða vinnslu á efninu.

- Flatbeygja
- Kantbeygja
- Vindingur
- Þverbeygja/kúpa

Sprungur

Þurrksprungur:

Þurrksprungur sem eru ekki gegnumgangandi:

Þurrksprunga sem sést eingöngu á einni hlið efnisins.

Þurrksprungur sem eru gegnumgangandi:

Þurrksprunga sem nær í gegnum efnið frá einni hlið til annarrar.

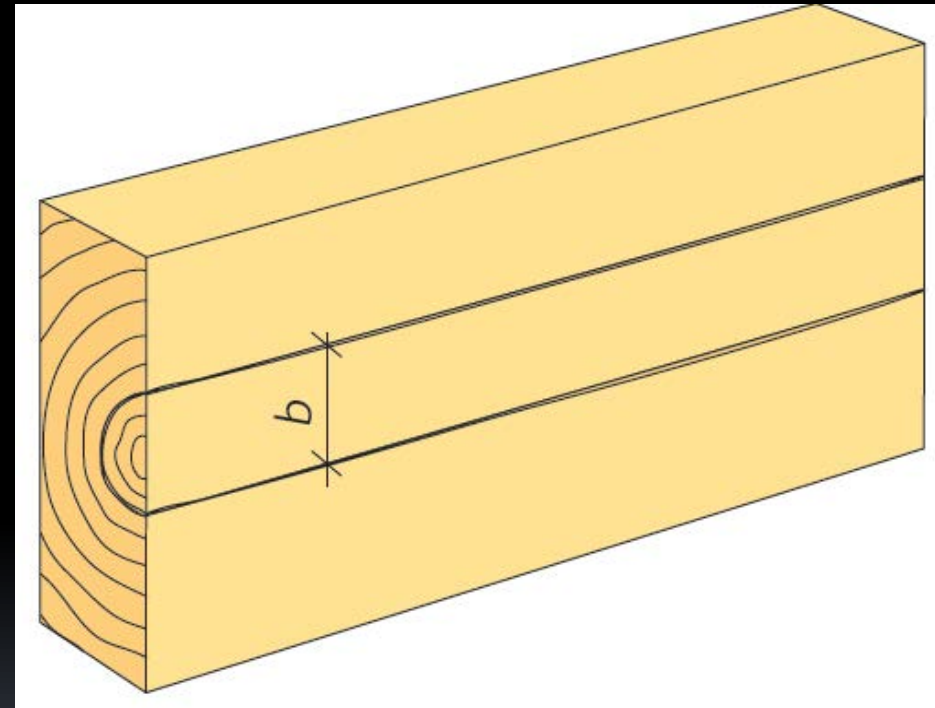
Endasprungur:

Endasprunga kemur fram í enda efnisins sem þurrksprunga en af takmarkaðri lengd.

Hringsprungur

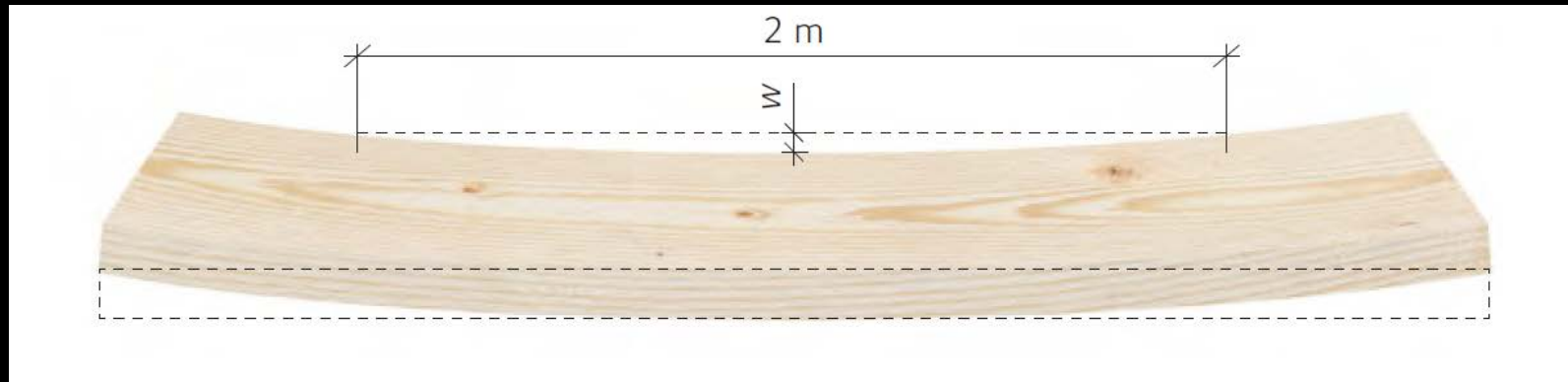
Sprungur þar sem trefjar viðarins eru aðskildar eftir árhringjum. Oftast í takmarkaðri lengd.

Formbreyting

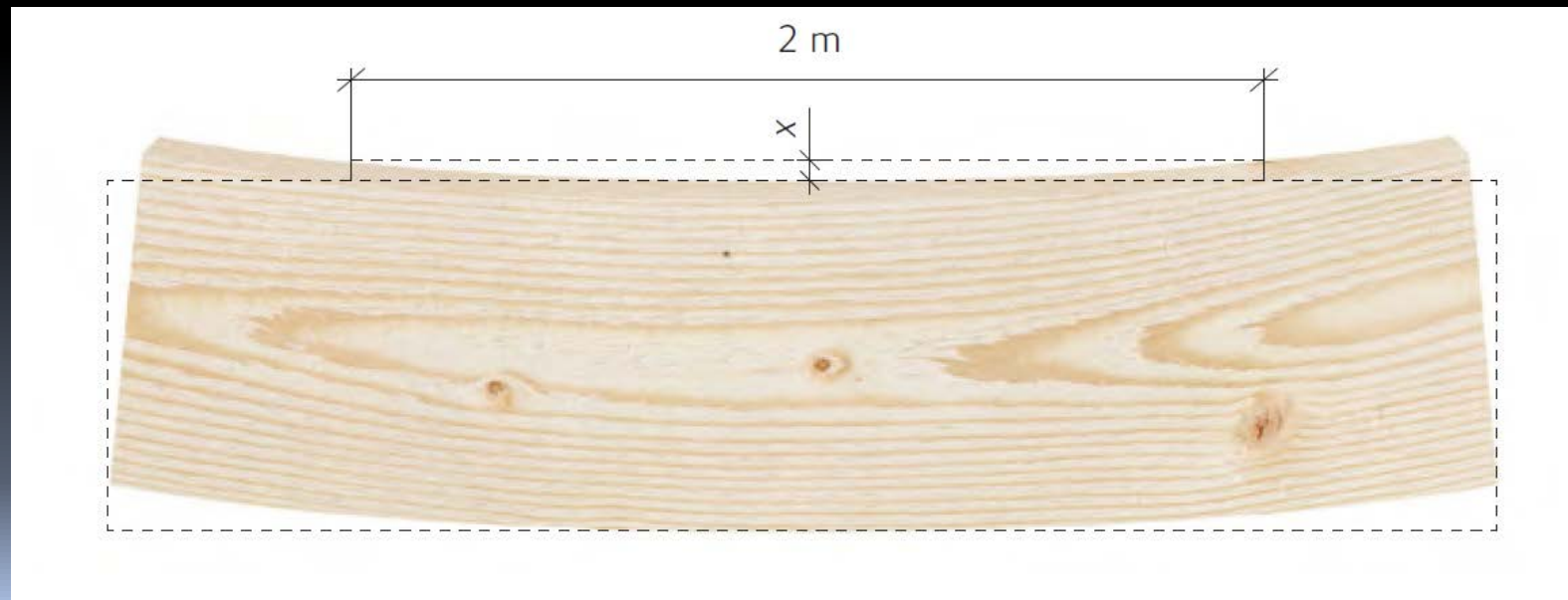
Flatbeygja

Breiðhlið, bogin í lengdarstefnu.

Kantbeygja

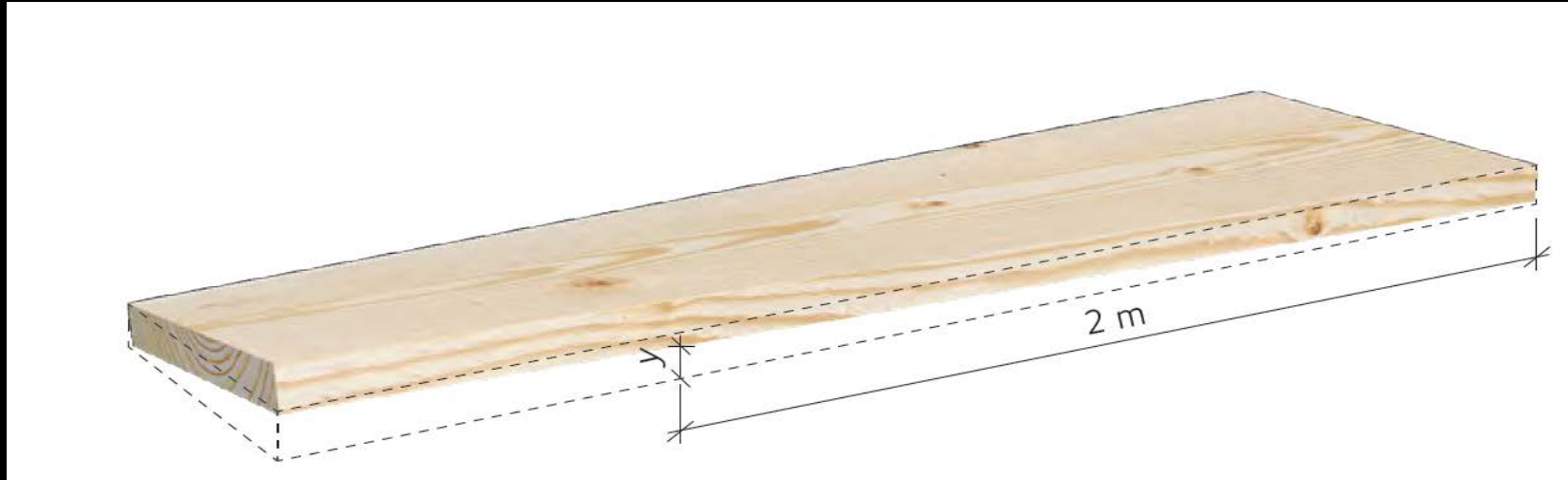
Stærstu frávik sveigju á verstu 2 metrum.

Formbreyting

Vindingur

Timbur undið um lengdarás.

Þverbeygja/kúpa

Breiðhlið bogin þvert á lengdarstefnu

TAKK